

Rituel børneomskæring i dansk lovgivning og i menneskerettighederne

Mikael Aktor, lektor, ph.d., Institut for Historie, Religionsstudier, Syddansk Universitet

2. april, 2015

Adskillelsen mellem en offentlig og en privat sfære, hvor "religion" er trygt isoleret i det sidste rum, holder ikke længere. Religion påvirker vores fællesskaber, vores samfund og dets institutioner på adskillige måder. De seneste års debatter og mere eller mindre forpligtende tiltag om alt fra badeforhæng i svømmehaller, halalkød eller svinefrikadeller i børnehaver, slagtemetoder og børneomskæring er eksempler på dette.

Men diskussionen, om hvorvidt staten skal tage særlige hensyn til religiøse grupper i lovgivningen, drejer sig ikke kun om at give plads eller ej til undtagelser fra alment gældende principper, f.eks. principper om dyrevelfærd eller ansigtsidentifikation på offentlige trafiksteder. Den drejer sig også om at beskytte individer inden for de religiøse grupper mod social kontrol, der indskrænker deres ret til selvbestemmelse. Børneomskæring er en traditionel praksis, der, når den udføres på drenge, er tilladt i Danmark, blot fordi den netop er traditionel. Men børneomskæring er ikke desto mindre et fysisk indgreb, der som alle sådanne indgreb er forbundet med en vis risiko for mere eller mindre alvorlige følgevirkninger. Dertil kommer, at ikke alle omskårne mænd finder det acceptabelt at have været udsat for dette indgreb på et tidspunkt, hvor de ingen mulighed har haft for at sige fra over for det. Flere mænd har ytret sig om egentlige negative følgevirkninger. Derfor er der grund til at se nærmere på, hvordan det kan være, at børneomskæring stadig er tilladt i Danmark, og der er grund til at diskutere, om det ikke er på tide at ændre gældende lovgivning.

Rituel børneomskæring er et fysisk indgreb, hvor man bortskærer en rask del af børnenes kønsorgan. Fysiske indgreb, der ændrer et andet menneskes krop ud over rutiner for almindelig hygiejne, er underlagt lovregering, i Danmark såvel som internationalt. Centralt er det at fastsætte grænser og kriterier for hvilke indgreb, der er tilladelige og hvilke der ikke er.

Børneomskæring i Danmark udføres næsten udelukkende som en rituel praksis. Dansk lovgivning, der regulerer fysiske indgreb over for børn, omfatter imidlertid ikke en kategori så som "rituel behandling", "rituel kropsmodifikation" eller lignende. Reguleringen af børneomskæring må derfor fastsættes i forhold til eksisterende kategorier. Så er børneomskæring:

Legemsbeskadigelse efter *Straffeloven*?

Kosmetiske behandlinger efter *Bekendtgørelse om kosmetisk behandling*?

Ikke-lægeforbeholdt behandling så som tatovering efter *Tatoveringsloven* og piercing efter *Straffeloven*?

Medicinsk begrundet behandling efter *Sundhedsloven* og *Autorisationsloven*?

En opfyldelse af barnets interesse – eller – en krænkende behandling efter *Forældreansvarsloven*?

Derudover kan man spørge, om børneomskæring er omfattet af *Grundlovens* § 67 om religionsfrihed, men uanset om den er eller ej, så er det ikke denne lov, der alene fastsætter kriterierne for om børneomskæring er tilladt eller ej.

Er børneomskæring legemsbeskadigelse efter *Straffeloven*?

At såre eller bortskære dele af en andens krop uden terapeutisk indikation og uden personens eget samtykke er generelt at opfatte som legemsbeskadigelse og dermed strafbart i henhold til *Straffelovens* voldsbestemmelser. Det gælder specifikt pigeomskæring:

§ 244. Den, som øver vold mod eller på anden måde angriber en andens legeme, straffes med bøde eller fængsel indtil 3 år.

§ 245. Den, som udøver et legemsangreb af særlig rå, brutal eller farlig karakter eller gør sig skyldig i mishandling, straffes med fængsel indtil 6 år. Har et sådant legemsangreb haft betydelig skade på legeme eller helbred til følge, skal dette betragtes som en særlig skærpende omstændighed.

§ 245 a. Den, som ved et legemsangreb med eller uden samtykke bortskærer eller på anden måde fjerner kvindelige ydre kønsorganer helt eller delvis, straffes med fængsel indtil 6 år.

Så i Danmark betragtes pigeomskæring for en sådan overtrædelse af *Straffeloven*, men drengomskæring gør ikke. Derfor kan drengomskæring udføres i Danmark, når blot der foreligger informeret samtykke fra forældremyndigheden.

Hvordan kan det være at pigeomskæring anses for at være legemsbeskadigelse, mens drengomskæring ikke gør? Hvad er kriterierne? Hvis ikke en strafbar handling efter *Straffeloven*, hvad er drengomskæring da?

En kosmetisk behandling?

Nej, for bortset fra tandregulering må der ikke udføres kosmetiske behandlinger på patienter under 18 år ifølge *Bekendtgørelse om kosmetisk behandling*, § 3, uanset om det er ønsket af forældrene. For 18-årsgrænsen er begrundet i, at kroppen bør være fuldt udviklet, før der kan foretages kosmetiske indgreb. Bestemmelsen i § 3 er derfor absolut. Så i og med at drengomskæring godt kan udføres på drenge under 18 år, kan den ikke have status af en kosmetisk behandling.

Kosmetisk behandling er indgreb, der foretages udelukkende for at forandre eller forbedre udseendet. Men dette inkluderer ikke sådanne forbedrende indgreb, der foretages på terapeutisk, dvs. medicinsk, psykiatrisk eller funktionel indikation. F.eks. er rekonstruktion efter sygdom, operation for misdannelser og korrektion for flyveører kosmetiske behandlinger med terapeutisk indikation og derfor tilladte ifølge Sundhedsstyrelsens *Vejledning om kosmetisk behandling*, stk.2. I debatten om drengomskæring er netop korrektion for flyveører hyppigt blevet fremdraget som argument for, at også omskæring bør forblive tilladt ligesom dette indgreb. Men det beror på en fejl, for korrektion for flyveører, får vi at vide her, er at betragte som et kosmetisk indgreb med terapeutisk indikation og dermed ikke begrænset af 18-årsgrænsen. Dette i modsætning til børneomskæring, der udføres uden terapeutisk indikation og som, hvis den skulle udgøre en form for kosmetisk behandling, dermed ville falde ind under 18-årsgrænsen og altså ikke være tilladt.

Rituel drengomskæring er hverken et terapeutisk eller et kosmetisk indgreb. Det er ikke et terapeutisk indgreb, idet det udføres på raske børn, og det er ikke i juraen opfattet som et kosmetisk indgreb, for hvis det var det, ville det ikke være tilladt at udføre på børn under 18 år. Alligevel har drengomskæring det tilfælles med kosmetiske indgreb, at der i begge tilfælde er tale om lægeforbeholdt virksomhed.

Er børneomskæring en ikke-lægeforbeholdt behandling som f.eks. tatovering eller piercing?

At en behandling ikke er lægeforbeholdt betyder, at den kan udføres af andre end læger. Traditionel jødisk omskæring udføres af en *mohel*, der ikke nødvendigvis har uddannelse som læge efter dansk lov. Tilsvarende kan muslimsk omskæring udføres af personer, der ikke er læger. Man kunne derfor forestille sig at drengomskæring kunne sidestilles med andre ikke-lægeforbeholdte behandlinger så som tatovering og piercing.

Men nej. Tatovering er reguleret af *Tatoveringsloven*, der forbyder tatovering af personer under 18 år (§ 1). Igen, kan forældresamtykke ikke lave om på det.

Og nej. Piercing er reguleret af *Straffeloven*, hvilket vil sige at piercing kan straffes efter straffelovens voldsbestemmelser, dersom der ikke foreligge informeret samtykke fra den, der skal behandles. I forhold til børn kræves, at disse har opnået en sådan udvikling og modenhed, at de kan overskue konsekvenserne af en piercing og dermed selv kan give informeret samtykke. Hvor gamle de skal være, for at dette er opfyldt, er ikke fastlagt, men beror på en konkret vurdering i tvivlstilfælde ifølge svar af 7. juli 2008 fra Justitsminister Brian Mikkelsen på spørgsmål fra Folketingets Retsudvalg i forbindelse med forslag til lov om forbud mod piercing af børn under 18 år.¹ Så heller ikke i denne kontekst kan samtykke fra forældremyndigheden stå alene. Barnet skal selv give informeret samtykke. Men i Danmark udføres langt de fleste drengeomskæringer så vidt vi ved på spædbørn.² Det gælder både for jødiske som for muslimske omskæringer, så barnets eget samtykke kommer slet ikke på tale.

Er drengeomskæring da en medicinsk begrundet behandling efter *Sundhedsloven* og *Autorisationsloven*?

Nej og ja. Det er ikke en medicinsk begrundet behandling, men den er ikke desto mindre reguleret i forhold til *Sundheds-* og *Autorisationsloven* som en lægeforbeholdt virksomhed.

Det er fordi pigeomskæring opfattes som legemsbeskadigelse efter *Straffeloven*, og drengeomskæring opfattes som lægeforbeholdt virksomhed efter *Autorisationsloven*, at pigeomskæring er strafbart, hvorimod drengeomskæring er tilladt – også selv om drengeomskæring hverken anses for at være terapeutisk eller kosmetisk begrundet. Det kræver dog, at der gives informeret samtykke fra forældremyndigheden ifølge Sundhedsstyrelsens *Vejledning om omskæring af drenge*. Men reglerne om forældremyndighedens informerede samtykke på vegne af den mindreårige er formuleret i *Sundhedsloven* (§§ 14-21) og er i den forbindelse uden undtagelse med henblik på terapeutisk behandling. Hvordan en anvendelse af disse regler på en ikke-terapeutisk og ikke-kosmetisk behandling kan siges at være i overensstemmelse med *Sundhedsloven* er ikke klart.

Hvad skal der til, for at der er tale om lægeforbeholdt virksomhed?

Det fremgår af *Autorisationsloven* § 74, stk. 2:

En person, der ikke har autorisation som læge, må ikke, medmindre andet er særligt lovhjemlet, foretage operative indgreb [...].

Lægeforbeholdt virksomhed er altså behandling der bl.a. involverer et operativt indgreb. Operative indgreb er indgreb, der gennembryder hud eller slimhinde eller indfører apparatur i naturlige kropsåbninger (*Bekendtgørelse om kosmetisk behandling*, § 2).

At de er lægeforbeholdt betyder som sagt, at de skal udføres af en læge, men som sundhedsperson kan denne godt delegere selve behandlingen ud til en "medhjælp", så længe det sker under lægens eget ansvar for, at der udvises omhu og samvittighedsfuldhed. *Autorisationsloven* §§ 17-18:

¹ <http://circumwatch.dk/omsk/2008/20080707_Svar_spm_16_REU.pdf>, besøgt 30. marts 2015.

² Så vidt vi ved, idet indberetningspligten for omskæringer, der blev indført i 2014, ikke ind til nu har fungeret tilfredsstillende. Se: <<http://circumwatch.dk/omsk/>>.

§ 17. En autoriseret sundhedsperson er under udøvelsen af sin virksomhed forpligtet til at udvise omhu og samvittighedsfuldhed, herunder ved benyttelse af medhjælp, økonomisk ordination af lægemidler m.v.

§ 18. Sundhedsstyrelsen kan fastsætte nærmere regler om autoriserede sundhedspersoners benyttelse af medhjælp.

Og det er netop hvad Sundhedsstyrelsen har gjort i sin *Vejledning om omskæring af drenge*, hvor det jo ikke nødvendigvis er lægen selv der udfører indgrebet.

Men udover ansvaret for omhu og samvittighedsfuldhed er det også et grundprincip i dansk sundhedsret, at lægen skal tjene patientens interesser og ikke unødigt udsætte denne for skade eller risiko for efterfølgende komplikationer; altså det gamle *primum non nocere*, "undlad først og fremmest at påføre skade."

Sundhedsstyrelsens gældende *Vejledning om omskæring af drenge* præciserer den omhu og samvittighedsfuldhed, der skal udvises i forbindelse med drengiomskæring. Den præciserer også, at det, at drengiomskæring som lægeforbeholdt virksomhed kan uddelegeres til en medhjælp, som det mindste indebærer, at lægen skal være til stede under indgrebet. Der er til gengæld ingen nærmere bestemmelse af kravene til medhjælpen. Det er alene op til læges skøn, hvad han eller hun vil tage ansvar for. I princippet kan hvem som helst udføre en drengiomskæring, hvis der er en læge til stede, og denne garanterer, at indgrebet er gået forsvarligt til.

Uanset hvem, der faktisk udfører indgrebet, så betyder kategoriseringen af drengiomskæring som lægeforbeholdt virksomhed, at der stilles krav til lægefaglig ansvarlighed, hvilket jo for så vidt er betryggende. Men man kan indvende, at det som lægeforbeholdt virksomhed samtidig forudsættes at indgrebet faktisk tjener barnets interesser i overensstemmelse med grundprincippet i sundhedslovgivningen. Og da indgrebet altså netop foretages i henhold til *Sundhedsloven*, kan "barnets interesse" i denne sammenhæng kun være med henblik på en helbredsmæssig interesse. Sundhedsstyrelsen har netop i sit *Notat om omskæring af drenge* og i sin *Vejledning om omskæring af drenge* valgt ikke at forholde sig til rettighedsmæssige eller etiske aspekter af drengiomskæring, men udelukkende til sundheds- og sundhedsjuridiske aspekter. Så barnets interesse i denne sundhedsjuridiske sammenhæng er udelukkende en helbredsmæssig interesse. Derfor er det for så vidt en modsigelse, når det i Sundhedsstyrelsens *Notat om omskæring af drenge* (s.5) hedder:

Det er Sundhedsstyrelsens vurdering, at der ikke er tilstrækkelig sundhedsfaglig dokumentation til generelt at anbefale omskæring af drengebørn.

Eller som det hed endnu klarere i et svar fra Sundhedsstyrelsen af 6. oktober 2004 i anledning af en konkret henvendelse:

Omskæring af drenge er et kulturelt betinget fænomen, der har eksisteret i Danmark og andre lande i flere generationer. Bortset fra helt specielle tilfælde, er der ikke tale om medicinsk intervention eller terapeutisk indgreb.³

Drengiomskæring tjener derfor ikke barnets helbredsmæssige interesse, selv om indgrebet er reguleret i henhold til *Autorisationsloven* for sundhedspersonale, der har patientens helbredsmæssige interesse som sin eksistensberettigelse. Men et rask barn er slet ikke en patient, og der er ifølge sundhedsvæsenet ingen

---

³ <http://circumwatch.dk/omsk/2004/20041006_Sundhedsstyrelsens_notat_vedr_omskaering_af_drenge.pdf>, besøgt 30. marts 2015. Se nærmere om forløbet: <<http://circumwatch.dk/omsk/2004/index.html>>.

særlig helbredsmæssig fordel for barnet ved indgrebet. Så alt i alt er rituel drenges omskæring en anomali ved lægeforbeholdt virksomhed. Lægens funktion ved drenges omskæring er udelukkende at sikre, at et indgreb, der er uden helbredsmæssig fordel, ikke giver anledning til anden skade end netop den, der består i selve indgrebet, dvs. afskæringen af en rask del af kroppen. Denne anvendelse af lægelig kompetence kan minde om andre tilfælde, hvor lægens rolle blot er at begrænse en skade, der påføres med helt andre formål end lægelige.

Er drenges omskæring en opfyldelse af barnets interesse eller en krænkende behandling efter *Forældreansvarsloven*?

Forældreansvarsloven giver forældre ret til at tage beslutninger på barnets vegne, så længe disse er i barnets interesse og ikke er krænkende:

§ 2. Forældremyndighedens indehaver skal drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov.

Stk. 2. Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling.

Er omskæring af spædbørn så meget i overensstemmelse med barnets behov, at det er mindre krænkende end en lussing eller en endefuld? Det er vel reelt den ulige afvejning i forhold til disse bestemmelser i *Forældreansvarsloven*, hvis stk. 2 jo indeholder afskaffelsen af revselsesretten. Og hvad vil "respekt for sin person" sige i forhold til et spædbarn? Vi så i forhold til piercing at man lagde vægt på, at barnet var nok udviklet til selv at kunne give samtykke. Men den samme respekt for barnets person kommer ikke til udtryk i juraen vedrørende drenges omskæring.

Vi kan konkludere at rituel drenges omskæring er et ikke-strafbart, et ikke-kosmetisk og et ikke-terapeutisk lægeforbeholdt operativt indgreb på en rask del af barnets krop uden helbredsmæssige fordele for barnet. Som sagt, dette er en anomali uden sidestykke i det danske sundhedssystem.

Hvorfor er børnes omskæring et menneskerettighedsanliggende?

Tre begivenheder har især haft betydning for diskussionen om omskæring og menneskerettigheder:

Forbud mod pigeomskæring i 2003.

En tysk retssag og efterfølgende lovgivning om drenges omskæring i 2012.

En resolution fra Europarådets Parlamentariske Forsamling om bl.a. drenges omskæring fra oktober 2013.

Forbud mod pigeomskæring [WHO]

WHOs inddeler kvindelig omskæring i fire kategorier:⁴

Type 1 — Fuld eller delvis fjernelse af den synlige del af klitoris og/eller klitorishinden.

Når det er nødvendigt at skelne mellem variationer, foreslås følgende underkategorier:

Type 1a, udelukkende fjernelse af klitorishinden;

Type 1b, fjernelse af den synlige del af klitoris samt klitorishinden.

Type 2 — Fuld eller delvis fjernelse af den synlige del af klitoris samt de indre kønslæber, med eller uden afskæring af de ydre kønslæber.

Her er underkategorierne:

---

⁴ <<http://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/overview/en/>>, besøgt d.31. marts 2015.

Type 2a, udelukkende fjernelse af de indre kønslæber;

Type 2b, fuld eller delvis fjernelse af den synlige del af klitoris og de indre kønslæber;

Type 2c, fuld eller delvis fjernelse af den synlige del af klitoris, samt af de indre og ydre kønslæber.

Type 3 — Indsnævring af vaginalåbningen ved sammensyning af afskåret væv fra de indre og/eller ydre kønslæber med eller uden afskæring af den synlige del af klitoris.

Type 3a, afskæring og sammensyning af afskåret væv fra de indre kønslæber;

Type 3b, afskæring og sammensyning af afskåret væv fra de ydre kønslæber.

Type 4 — Alle andre skadelige indgreb ved de kvindelige kønsorganer uden medicinsk grund så som stik, piercing, rids og ætsning.

Den danske lov mod kvindelig omskæring er som allerede nævnt tilføjet til *Straffeloven* fra 2003:

§ 245 a. Den, som ved et legemsangreb med eller uden samtykke bortskærer eller på anden måde fjerner kvindelige ydre kønsorganer helt eller delvis, straffes med fængsel indtil 6 år.

Bemærk, forbuddet gælder uanset kvindens eventuelle eget ønske om indgrebet, med mindre indgrebet er begrundet terapeutisk (dvs. medicinsk, psykiatrisk eller funktionelt), samt at det gælder for kvinder i alle aldersgrupper.

Det fremgår af Justitsministeriets svar på konkret forespørgsel fra Forening mod Pigeomskæring (4. juli 2005), at WHO's type 4 ikke er omfattet af § 245 a, idet der her ikke er tale om bortskæring.⁵ Hverken Justits- eller Sundhedsministeriet har taget konkret stilling til, hvordan disse type 4 indgreb så er reguleret. Det vil være logisk at betragte dem som i samme kategori som piercing, dvs. reguleret af *Straffeloven* således at de kun kan udføres med samtykke, hvilket for børns vedkommende betyder, at der skal foreligge samtykke fra barnet selv, som skal være tilstrækkeligt modent til at give dette (uden at en alder dog er præciseret).

Straffelovens § 245a er forbundet med menneskerettighederne, idet der som begrundelse til forbuddet mod pigeomskæring henvises til *Børnekonventionen* § 24, stk. 3.⁶

Deltagerstaterne skal tage alle effektive og passende forholdsregler med henblik på afskaffelse af traditionsbundne ritualer, som er skadelige for børns sundhed.

Så også WHO's type 1a anses for skadelig for pigens sundhed, eller man har ikke ment det nødvendigt at foretage et skel i lovgivningen eller henvise til en anden begrundelse end sundhedsmæssige skadelighed for pigeomskæring type 1a.

Når det gælder relevansen for drengomskæring af inddragelsen af *Børnekonventionens* § 24, stk. 3, skal man selvfølgelig lægge mærke til, at teksten taler om "børns", ikke "pigens" sundhed, og at Konventionen yderligere understreger dette kønsneutrale sigte i artikel § 2, stk. 1:

Deltagerstaterne skal respektere og sikre de rettigheder, der er fastsat i denne konvention, for ethvert barn inden for deres jurisdiktion, uden forskelsbehandling af nogen art og uden hensyn til barnets eller dets forældres eller værges race, hudfarve, **køn**, sprog, religion, politiske eller anden anskuelse, national, etnisk eller social oprindelse, formueforhold, handicap, fødsel eller anden stilling.

⁵ <http://circumwatch.dk/omsk/2005/20050705_JM_til_FMP.pdf>, besøgt d.31. marts 2015.

⁶ F.eks. <<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=106712>>, besøgt d.31. marts 2015.

Dermed er også § 24, stk. 3 kønsneutral i *Børnekonventionens* forstand, uden at dette dog har haft indflydelse på reguleringen af drenges omskæring i Danmark, som det ellers var det ved loven om pigeomskæring. Begrundelsen kan være, at danske lovgivere ikke mener, at børneomskæring er skadelig for drenges sundhed, men kun skadelig for pigers sundhed, selv den mindst indgribende type 1a.

Dansk Institut for Menneskerettigheder bemærkede ved høringen forud for vedtagelsen af Straffeloven § 245a, at loven bør "formuleres kønsneutralt, således at den udelukkende kriminaliserer den gerning, der består i lemlæstelse af kønsorganer uden samtykke"⁷ – dvs. generelt og for både drenge og piger. Det synspunkt har Instituttet tilsyneladende fraveget siden, idet Instituttets direktør Jonas Christoffersen siden har åbnet op for, at lovgivning godt kan være kønsdiskriminerende, hvis der foreligger særlig grund for det. Det fremgår dog ikke, hvad denne særlige grund skulle være.

Der er også spørgsmålet om hvad der skal forstås ved "skadelig". Ved pigeomskæring antages det at selve indgrebet er skadeligt (inklusiv type 1a), også selv om det ikke indebærer yderligere sundhedsmæssige risici eller efterfølgende sygdom. F.eks. omtaler WHO de kvindelige type 4 indgreb, så som stik og piercing som i sig selv "harmful".⁸ Men ved drenges omskæring er vurderingen en anden. Sundhedsstyrelsens *Notat om omskæring af drenge* (s.5):

Samtidig er der ikke sådanne risici ved indgrebet, når det foretages korrekt og af kompetente læger, at styrelsen finder anledning til at anbefale et forbud af rituel omskæring af drengebørn.

I forhold til pigeomskæring er der her tale om en ulige sammenligning, idet pigeomskæring jo netop ikke har været lægeforbudt, dvs. foretaget "korrekt og af kompetente læger".

Vigtigere er selve kriteriet for hvad der udgør "skade". For drenges omskæring er kriteriet for skade altså hvorvidt indgrebet *efterfølgende* medfører sundhedsmæssige risici, ikke selve bortskæringen af en rask del af kroppen. Ud fra samme tankegang vil det ikke kunne anses som en skade at miste det yderste fingerled i en arbejdsulykke, med mindre dette ville medføre efterfølgende komplikationer eller ville reducere arbejdsevnen. Dette er i modstrid med det begreb om helbred, der lægges til grund af FN's Komite for Børns Rettigheder, der i sin kommentar til denne regel i *Børnekonventionen* (§ 24, stk. 3) definerer helbred i overensstemmelse med WHO's langt mere holistiske beskrivelse, nemlig som:

En tilstand af fuld fysisk, mental og social trivsel og ikke kun fravær af sygdom eller fysiske skavanker.⁹

Komiteen definerer derfor børns ret til helbred som børns:

ret til at vokse op og udvikle deres fulde potentiale og leve under betingelser, som gør det muligt for dem at opnå den højest mulige sundhedstilstand.¹⁰

Er drenges omskæring en begrænsning af drengenes fulde kropslige potentiale som de mænd, de vokser op til at blive? Fysiologisk set ja, nødvendigvis; når forhuden fjernes, fjernes dens funktioner også, nemlig beskyttelsen af slimhinden på glans, dens erogene nerver og dens glidefunktion ved sex. Men psykologisk er det jo subjektivt hvordan mænd oplever at være omskåret. Her spiller kultur, religion, tradition og opdragelse utvivlsomt ind. Problemet er, at operationen under alle omstændigheder foretages på forventet

⁷ Se <<http://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/forskning/rettid/2013/afh10-2013.pdf>>, s.3. Besøgt d. 31. marts 2015.

⁸ <<http://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/overview/en/>>, besøgt d.31. marts 2015.

⁹ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC/CRC-C-GC-15_en.doc>, s.3.

¹⁰ Samme side, samme dokument som foregående note.

efterbevilling fra drengenes side. Ingen kan på forhånd garantere, at de vokser op og ikke føler sig begrænset af indgrebet. Her spiller det ind, at der er tale om et fysisk irreversibelt indgreb. Ved udtagning af væv til transplantation hedder det f.eks. i *Sundhedsloven*:

§ 52, stk. 2. Der kan dog ikke gives [forældre-]samtykke til, at der fra en person under 18 år eller fra en person, som mangler evnen til selv at give samtykke, udtages ikkegendanneligt væv.

Men samme regel er altså ikke i spil ved drengeskæring. Også her gøres en undtagelse.

Med andre ord er det ikke indlysende, hvorfor det ikke er skadeligt at få bortskåret en sund del af kroppen, især når denne operation netop er defineret som lægeforbeholdt virksomhed, dvs. foretaget under lægens ansvar for at udvise omhu og samvittighedsfuldhed i sundhedsfaglig forstand, ikke i nogen anden forstand, f.eks. i kulturel eller religiøs forstand.

Der kan næppe være tvivl om at historiske, demografiske og politiske forhold spiller ind i den særbehandling som drengeskæring er udtryk for. Drengeskæring er måske en kontroversiel diskussion selv for FN's Komite for Børns Rettigheder. I alle fald er det påfaldende, at de kommenterer § 24 stk 1 og 2, men undlader at kommentere stk. 3 om de skadelige traditionsbundne ritualer, men blot i en note anfører at:

Artikel 24 stk. 3 er ikke dækket her, da en generel kommentar vedrørende skadelige praksisser stadig er under udarbejdelse.¹¹

Normalt ville man se at få tingene færdigformuleret, inden en kommentar sendes offentligt ud.

En anden væsentlig artikel i *Børnekonventionen* i denne forbindelse er artikel 19 om vold mod børn:

Deltagerstaterne skal træffe alle passende lovgivningsmæssige, administrative, sociale og uddannelsesmæssige forholdsregler til beskyttelse af barnet mod alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbrug, vanrøgt eller forsømmelig behandling, mishandling eller udnyttelse, herunder seksuel misbrug, medens barnet er i forældrenes, værgens eller andre personers varetægt.

Her pålægges staterne at beskytte børn mod vold – også den vold der måtte komme fra barnets egen omgangskreds. Er drengeskæring "vold"? Også her er kommentaren fra FN's Komite for Børns Rettigheder vigtig. Den siger:

Der er ingen undtagelser. Komiteen fastholder at alle former for vold mod børn, uanset hvor lette, er uacceptable. "Alle former for fysisk eller psykisk vold" efterlader ikke rum for nogen grad af legaliseret vold mod børn. Hyppighed, omfang af skade og eventuel intention bag volden er ikke forudsætninger for definitionen af vold. Stater kan henvise til sådanne faktorer med henblik på indgribende foranstaltninger i barnets bedste interesse, men definitioner må på ingen måde medvirke til at erodere børns absolutte ret til menneskelig værdighed og fysisk og psykisk integritet ved at beskrive nogle former for vold som juridisk og/eller socialt acceptable.¹²

Her nævnes angreb mod fysisk integritet som et kriterie for vold mod børn, og det understreges, at eventuelle intentioner – opdragende, disciplinerende, religiøse, kulturelle eller andre – ikke ændrer på dette. Komiteen går derefter over til at give eksempler. Blandt kategorien "skadelige praksisser" nævnes

¹¹ Note 1, s.3, samme dokument som forrige.

¹² <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf>, s.8, besøgt 31. marts 2015.

pigeomskæring explicit, men ikke drengomskæring. Man skal dog lægge mærke til at der i samme kategori nævnes:

Voldelige og nedværdigende initiationsriter.¹³

Blandt antropologer og religionsforskere har det længe været ukontroversielt at karakterisere omskæringsritualer blandt Zulu-dreng eller andre oprindelige folk "som rituel vold". Det særlige ved den jødiske og muslimske omskæring i forhold de fleste andre omskæringskulturer i verden er, at den udføres på spædbørn eller i løbet af barndommen frem for ved puberteten. I Danmark er det dog blevet almindelige blandt mange muslimske familier at få det gjort, mens drengene er spædbørn.

Det voldelige element i disse initiationsritualer tænkes generelt at ligge i den bevidst anvendte smerte. Men i Danmark og andre vestlige samfund, er det ikke almindeligt, at smerten ved omskæringen i sig selv udgør et vigtigt ritualelement. Ikke desto mindre er det forskelligt, i hvilken grad der anvendes smertelindring. I Danmark udføres der ikke rituel omskæring på offentlige sygehuse. Mange muslimske familier får det gjort på privatklinikker, mens de få jødiske omskæringer, vi har i Danmark, udføres af den jødiske *mohel*. Nu er det sådan, at man ikke kan lægge spædbørn i fuld narkose. Den mest effektive smertelindring derefter vil være en caudalblokade, altså en form for rygmarsvblokade, men den kræver medvirken af en anæstesi-læge og anvendes ikke på danske omskæringsklinikker. I stedet bruges på privatklinikkerne lokalbedøvende lidocain injiceret omkring penisroden. Metoden er dog ikke fejlfri og svigter delvist eller helt i enkelte tilfælde. Den jødiske *mohel* anvender i stedet bedøvende Emla creme, men denne smertelindrer kun i overfladehuden, ikke i indersiden af forhuden, der hos spædbørn er vokset sammen med penishovedet og skal skilles fra dette med en sonde og/eller hemostat inden selve afskæringen af forhuden. Derudover anvendes til jødisk omskæring saftvand eller vin på en klud, som dog ikke mindsker smerten, men udløser barnets suttere-refleks. Omskæring af babydreng vil derfor i de fleste tilfælde være forbundet med smerte.

Tysk retssag

Sagen i 2012 blev udløst af, at en fireårig muslimsk dreng blev bragt til hospitalet efter en omskæring på en lægepraksis i Köln, der havde medført komplikationer i form af vedvarende blødninger. Hospitalet indberettede hændelsen til politiet. Lægen blev først frifundet ved Amtsretten i Köln, men anklagemyndigheden ankede afgørelsen til landretten. Denne frifandt lægen for uagtsomhed, men fandt, at han ved selve indgrebet – uanset de uheldige følger – havde forbrudt sig mod den tyske voldsparagraf. Dette skal også ses i lyset af, at den tyske grundlov, modsat den danske, indeholder en paragraf (§ 2, stk. 2. pkt. 1), der garanterer enhver borger ret til liv og "körperliche Unversehrtheit", dvs. kropslig integritet. Denne grundlovssikrede ret udgør i den tyske lov en grænse for andre rettigheder, f.eks. religionsfrihed, dvs. forældrenes religionsfrihed, som drengens ret til kropslige integritet blev vejet imod. Lægen blev ikke desto mindre erklæret straffri med den begrundelse, at der ikke forelå nogen præcedens, og at lægen derfor ikke kunne vide, at operationen faktisk var ulovlig. Med andre ord, da der ikke tidligere havde været rejst en lignende sag, havde man ikke før taget stilling til, om drengomskæring faktisk er lovlig. Da det viste sig ikke at være tilfældet, udløste det en politisk krise, hvilket er forståeligt i et historisk perspektiv. Men ingen appellerede dommen, da ingen kunne se nogen fejl i den. Angela Merkel gennemtrumfede derefter vedtagelsen af en lov, der explicit tillader drengomskæring uden dog at tage højde for de juridiske problemer, der havde ført til den modsatte afgørelse i landsretten.¹⁴

¹³ Samme dokument, s.11.

¹⁴ <<http://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/forskning/rettid/2013/afh10-2013.pdf>>, s.8-16. Besøgt d. 31. marts 2015.

Sagen demonstrerede, at drenges omskæring kan vise sig at være i konflikt med lovgivningen i en moderne retsstat, der er opbygget med udgangspunkt i menneskerettighederne.

Europarådets resolution

Den 1. oktober 2013 vedtog Europarådets Parlamentariske Forsamling *Resolution 1952 om børns ret til fysisk integritet*. Denne omtaler fire mulige brud disse rettigheder, der ønskes diskuteret offentligt:

Kvindelig kønslemlæstelse, omskæring af mindreårige drenge af religiøse grunde, tidlige fysiske indgreb over for interkønnede børn, samt piercing, tatovering eller plastickirurgi udført på børn udført under tvang.¹⁵

Hvor resolutionen omtalte disse indgreb som en krænkelse af barnets "kropslige integritet", gik den medfølgende *Anbefaling 2023* til Ministerrådet skridtet videre og omtalte alle fire som "en vis form for menneskerettighedskrænkelser over for børn."¹⁶

Den efterfølgende politiske indblanding (fra bl.a. den israelske præsident) viser emnets politisk, historisk og demografisk kontroversielle karakter.

Ud over disse begivenheder har det været nævnt, at den danske tilladelse til drenges omskæring er i strid med Europarådets *Bioetikkonvention*, som Danmark ratificerede i 1999.¹⁷ Paragrafferne 5 og 6, stk. 1 lyder:

§ 5. Ingen intervention må foretages på sundhedsområdet uden den berørte persons frie og informerede samtykke. Denne person skal forud for enhver intervention have modtaget relevante oplysninger med hensyn til formålet og arten af interventionen samt med hensyn til de deraf følgende konsekvenser og risici. Den pågældende person kan til enhver tid frit trække sit samtykke tilbage.

§ 6, stk. 1. I overensstemmelse med artikel 17 og 20 nedenfor [om medicinsk forskning og organfjernelse] må en intervention kun foretages på en person, der mangler evnen til at give samtykke, hvis det er direkte til fordel for denne person.

Princippet i § 6, stk. 1. menes at være tilgodeset i *Autorisationslovens* bestemmelse om lægens pligt til omhu og samvittighedsfuldhed (§ 17), sammenhængende med grundprincippet om at lægen skal tjene patientens interesser og ikke unødigt udsætte denne for skade eller risiko for skade. Det er interessant, at Sundhedsstyrelsens *Vejledning om omskæring af drenge* er formuleret som en præcisering et netop denne pligt til omhu og samvittighedsfuldhed, hvis kerne er princippet i *Bioetikkonventionen* § 6, stk. 1 om, at et indgreb over for en person, der ikke selv kan give informeret samtykke, skal være til personens direkte helbredsmæssige fordel.

Institut for Menneskerettigheder har udsendt et "policy brief", der diskuterer et eventuelt forbud mod omskæring af drenge. Konklusionen er, at der ikke er menneskerettighedsmæssige hindringer for et forbud mod drenges omskæring i form af en lavalder, men heller ingen menneskerettighedsmæssige hindringer for den fortsatte tilladelse til indgrebet. Det er derfor et politisk spørgsmål, om der skal indføres en sådan lavalder. Men vægten på børns rettigheder er stigende, og noget taler for, at det vil få vægten til at tippe før eller senere:

---

¹⁵ <<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20174&lang=en>>, stk.2.

¹⁶ <<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20176&lang=en>>, stk.3.

¹⁷ <<http://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/20c30410-d86d-4c05-8ad4-e682323f1c1e/H%C3%B8ringssvar%20fra%20Torsten%20Brinch.pdf>>, punkt C, besøgt 31. marts 2015.

Efter Institut for Menneskerettigheders vurdering strider omskæring af drenge ikke mod internationale konventioner. Men det gør et forbud heller ikke.

På den ene side vil Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol eller FN's Børnekomité næppe finde, at rituel omskæring af drenge er i strid med menneskerettighederne. På den anden side vil en politisk beslutning om et forbud mod omskæring ikke være i strid med internationale konventioner. [...]

Det stigende fokus på børns rettigheder kan på længere sigt betyde, at et forbud mod omskæring bliver aktuelt i Danmark. Det samme gælder nye vurderinger af de sundhedsmæssige konsekvenser af omskæring. [Men] Et forbud vil være et alvorligt indgreb i centrale religiøse og kulturelle traditioner og frihedsrettigheder.¹⁸

Her skal man være opmærksom på, at tilladelsen til drengeomskæring – som det er fremgået – kun er givet som en undtagelse i forhold til de almindelige voldsbestemmelser i *Straffeloven* og de almindelige bestemmelser om samtykke i forbindelse med operative indgreb.

Så modspørgsmålet til Institut for Menneskerettigheder er:

Hvordan kan det være en frihedsrettighed at udsætte et spædbarn for et operativt indgreb, der ville være strafbart, hvis ikke det var begrundet i religiøse og kulturelle traditioner?

Vi ender derfor, hvor vi startede, i spørgsmålet om det rimelige og det etisk forsvarlige i at give religioner en særstilling i loven, der kan begrænse det enkelte individs ret til fysisk og psykisk integritet inden for den religiøse gruppe på måder, som andre borgere i samfundet ikke er udsat for.

---

¹⁸

<http://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/policy_briefs_final/omskaering_policy_brief_final_maj_2014.pdf>, besøgt 31. marts 2015.